

Amila Kasumović, *Austrougarska trgovinska politika u Bosni i Hercegovini 1878-1914*. Sarajevo 2016: Udruženje za modernu historiju/Udruga za modernu povijest, UMHIS Sarajevo.

Knjiga autorice dr. Amile Kasumović *Austrougarska trgovinska politika u Bosni i Hercegovini 1878-1914*. sastoji se iz uvodnih razmatranja, šest glava izdijeljenih na više kraćih poglavlja, zaključka, rezimea na njemačkom jeziku, priloga i popisa izvora i literature.

Konceptualno, autorica se u ovoj knjizi bavi propitivanjem dinamike odnosa centra i periferije na primjeru kreiranja austrougarske trgovinske politike u Bosni i Hercegovini, pri čemu trgovinsku politiku autorica definira nešto šire, kao skup zakona, naredbi, propisa i mjera koje su poduzimane kako bi se izgradila trgovinska strategija u novookupiranom području, u svim njenim segmentima. Autorica centar i periferiju ne doživljava kao okamenjene, jednom za svagda date i definirane kategorije, već ih razumijeva i analizira kao kategorije koje su bile stalno u stanju promjene. Posljedično, mijenjao se i njihov odnos. To je autoricu odvelo u sagledavanje zakonodavne aktivnosti kao rezultata saradnje državnog centra i institucija s terena, pri čemu se poštivala argumentacija onih koji su bolje poznavali konkretnu situaciju. Na konceptualnoj ravni autorica je, također, sumiranjem stavova u historiografiji i vlastitom ocjenom, dala doprinos raspravi da li je Bosna i Hercegovina bila austrougarska kolonija. Ona izbjegava pojednostavljeni odgovor, moglo bi se reći i relativizira njegovu ogromnu važnost, te se zalaže za traženje odgovora na pitanje karaktera i uspješnosti austrougarske uprave detaljnim istraživanjem i sagledavanjem njenih pojedinih segmenata. Konkretnim primjerima dr. Kasumović je dala doprinos i raspravi da li je postojao ravnopravan status građana iz BiH ili Bosne i Hercegovine kao cjeline u Monarhiji.

Konkretnije, Dr. Amila Kasumović je u knjizi rekonstruirala osnovne pravce austrougarske trgovinske politike u Bosni i Hercegovini u mirnodopskom austrougarskom razdoblju i odredila njihove osnovne karakteristike u odnosu na tadašnja politička i ukupna privredna strujanja. Taj istraživački zahtjevan i izazovan zadatak Amila Kasumović je izvršila analizom zakonske regulative koja je imala za cilj uređenje trgovinskih odnosa unutar Bosne i Hercegovine, ali isto tako i uređenje trgovinskih odnosa između Bosne i Hercegovine i oba dijela Monarhije. Ipak, akcenat u knjizi je na Bosni i Hercegovini i trgovinskoj regulativi koja je u njoj bila na snazi, tj. rekonstruira se razvoj trgovinskog života

u Bosni u Hercegovini gledano iz perspektive njegovog pravnog reguliranja, te u kakvoj je to bilo vezi s ostatkom Monarhije.

Iz knjige se mogu iščitavati kontinuitet i diskontinuitet privredne i društvene sfere, tradicija i modernizacija i slične pojave izazvane prelomnom 1878. godinom. Autorica komparativno analizira trgovinske politike Osmanskog carstva i Austro-Ugarske monarhije na području Bosne i Hercegovine i rekonstruira i analizira mukotrpnu uspostavu trgovinskog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini 1878-1883. (zbog posve novog koncepta uprave) u kontekstu uspostavljanja austrougarske vlasti. Dr. Kasumović analizom implementacije zakona donesenih u prvim godinama nakon okupacije prati konsolidiranje trgovinskih odnosa u Bosni i Hercegovini (1884-1895). Ona rekonstruira i analizira nedostatke u zakonima, propisima i sličnim mjerama poduzimanim da bi se unaprijedila trgovina u okupiranoj zemlji i u tom smislu definira period novih inicijativa i reorganizacije trgovinskog zakonodavstva (1896-1907). Tada se revidiraju neki zakoni, insistira na reorganizaciji nastave u trgovačkim školama i njihovom drugačijem pozicioniranju unutar obrazovnog sistema, iskazuje potreba davanja finansijske potpore trgovačkom sloju putem otvaranja potpornih fondova i osnivaju različiti novčani zavodi. Dr. Kasumović rekonstruira i kontekstualizira nastanak Trgovačke i obrtne komore za Bosnu i Hercegovinu i osnivanje Trgovačke akademije u Sarajevu, kao rezultat evolutivnog poboljšanja zakonskog i institucionalnog okvira za prosperitet trgovine i Bosne i Hercegovine u cjelini. U posljednjem dijelu knjige autorica do tada izvedene zaključke o karakteru austrougarske trgovinske politike u Bosni i Hercegovini propituje kroz analizu statističkih podataka, koji ukazuje na dobru ili lošu stranu nekog propisa. I u ovom postupku, kao i u prethodnom dijelu knjige, iskazala je potrebnu opreznost ne apsolutizirajući vrijednost samo jednog pokazatelja (ovdje statistike). Na ovom mjestu ona upozorava da statistika nije samo odraz zakonske regulative i da su na statističke rezultate odraza mogli imati i drugi faktori, kao što su klimatske, socijalne i političke prilike u zemlji.

Autorica Kasumović je nakon preciznog identificiranja naučnog problema i njegovih segmenata, detaljnih analiza i komparacija ponudila ocjenu austrougarske trgovinske politike, koja se bazirala na tri osnovna principa: 1. princip reciprociteta (pravo ostvareno u jednom dijelu Monarhije je trebalo biti priznato i u njenim drugim dijelovima), 2. princip približavanja Bosne i Hercegovine trgovinskoj zakonskoj regulativi koja je postojala u Monarhiji i 3. princip poštivanja osobenosti Bosne i Hercegovine. Ona je općenito pozitivno

ocijenila korake koje je poduzela austrougarska uprava u pogledu trgovine, ističući vrijednost temeljnih zakona kao što su Trgovački zakon, Mjenični i Stečajni red, kao i značaj reguliranja važnih pitanja (carine, porezi, monopoli i druga za trgovinu bitna pitanja). Dr. Amila Kasumović je naglasila i značaj uvođenja modernih institucija koje do tada u Bosni i Hercegovini nisu postojale (zaštitne marke, patenti i dr.), obrazovnih i potpornih ustanova kao i izdanih propisa koji su konkretno promovirali određene privredne grane. Sve gore navedeno je uz određene nedostatke, kao što je potreba države da snažno kontrolira određene segmente trgovinskog života, Bosnu i Hercegovinu približilo modernoj evropskoj ekonomiji. Ovom knjigom dr. Kasumović razbija stereotipnu predstavu da su u austrougarskom periodu strani trgovci i zanatlije, kao i ranije postojeći dijelovi Monarhije (Austrija i Ugarska), uglavnom bili privilegirani. Ona ističe da se iz brojnih studija koje su bile posvećene ovom pitanju vidi interes da se identificira ono šta bi Bosna i Hercegovina i Monarhija mogle jedna drugoj ponuditi u trgovinskom smislu, a da interes Monarhije nije nužno istican. Cilj je bio okupiranu oblast (BiH) uklopiti u trgovinsku razmjenu s ostatkom Monarhije.

U cjelini knjiga doprinosi boljem poznavanju specifičnog položaja Bosne i Hercegovine u okvirima dualističkog sistema Austro-Ugarske monarhije pokazanog na primjeru trgovinskog života i legislative koja je regulirala taj život, jer u Monarhiji nisu postojali zajednički zakoni, tj. oni zakoni koji bi važili za cijelo područje te države. U pravilu su i austrijska i ugarska polovica Monarhije kreirale posebne zakonske regulative za različita pitanja. Spojivši historiografski i pravni pristup, ušavši u dubinu problema metodom istraživanja od pojedinačnog ka općem, dr. Amila Kasumović je utemeljeno rekonstruirala austrougarsku trgovinsku politiku u Bosni i Hercegovini. Mišljenja sam da je ova knjiga značajan doprinos historiografiji austrougarskog perioda bosanskohercegovačke historije. U vremenu kada se prošlost tumači olako, bez uloženog istraživačkog napora, kada „rekonstruirani“ historije koketiraju s aktuelnom politikom i poželjnim rješenjima, kada se biraju poželjne i „nama“ drage teme, knjiga dr. Amile Kasumović je pravo osvježenje. Istraživački napor fokusiran uglavnom na neiskorištenu i vrlo zahtjevnu arhivsku građu, kontekstualiziran i sučeljavan s relevantnom literaturom, oprezni, argumentirani i odmjereni zaključci knjigu čine poželjnom u akademskim krugovima koji se ozbiljno bave historijom Bosne i Hercegovine i Austro-Ugarske monarhije u periodu od 1878. do 1918. godine.

Edin Radušić